

שער היחוד והאמונה

מ"מ הגהות
והערות קצרות
שנא

והנה מכאן כו' (עד"ז)
מו"נ ח"א ספס"ט. ודע
כי קצת בעלי העיון כו'.
ס' החקירה ח"א פ"ג).
המינים (להעיר מפיה"מ
ר"פ חלק היסוד הי' כו'
וכשנתקלקל כו' ונק' מין
כו' וביד תשובה ג' ז' ה'
הן הנק' מינים האומר
כו' ואין לעולם מנהיג).
ה' – וארץ (ע"ד תילים
קכא' ב' ועוד). למעשה
אנוש ותחבולותיו ().

יצא לצורף כלי (ע"ד משלי כה' ד'). והולך לו בשוק (צ"ע ההוספה בזה). טח – עיניהם
(ע"ד ישעי' מד' יח').

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פנוחים
והנה מכאן כו': עד"ז במו"נ ח"א ספס"ט:
ודע כי קצת בעלי העיון כו' (ספר החקירה ח"א
פ"ג).
המינים: להעיר מפיה"מ להרמב"ם סנהדרין
ר"פ חלק: "היסוד העשירי כי הוא הש"י יודע
מעשיהם של בני אדם ואינו מעלים עינו מהם
לא כדעת מי שאמר עזב ה' את הארץ כו'
וכשנתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות כו' ונק'
מין כו'". וביד הל' תשובה פ"ג ה"ז: "חמשה הן
הנקראים מינים האומר כו' ואין לעולם מנהיג".
ה' – וארץ: ע"ד תילים קכא' ב', ועוד.
למעשה אנוש ותחבולותיו:
יצא לצורף כלי: ע"ד משלי כה' ד' (ויצא
לצורף כלי").
והולך לו בשוק: צ"ע ההוספה בזה.
טח – עיניהם: ע"ד ישעי' מד' יח'.

1) ושם: "נתבאר בסש"ב שער היחוד והאמונה
פ"ב גבי והנה מכאן תשובת המינים כו' הכופרים
בהשגחה כו' כי אף שידין מסולקות הימנה כו' ע"ש,
ואלו המינים שמאמינים בחידוש העולם ואעפ"כ
אומרים שאחר שברא העולם ידיו מסולקות
מהעולם, הם מה שהזכיר הרמב"ם במ"נ ח"א ס"פ
ס"ט גבי ודע כי קצת בעלי העיון כו', והוא ז"ל גילה
טעותם אמנם בהיותו כו' והוא ימשיכהו העמידה
וההתמדה תמיד כו' ע"ש. וזה כעין מ"ש בסש"ב
שם". 2) אולי כתב רבינו "ע"ד" – לפי שתיבת ה'
בכתוב נמשכת למ"ש לפנ"ז, "עזרי מעם ה'", שהוא
"עושה שמים וארץ". 3) להעיר שבאגה"ק סכ"ה
ליתא תיבות אלו (וראה גם תניא מהדו"ק ע'
תלז). 4) אולי כתב רבינו "ע"ד" – לפי שבכתוב
מדובר אודות סוג אחר של טעות.

לקוטי פירושים

המינים . . הכופרים בהשגחה פרטית וכו':
המדובר אודות השגחה פרטית בכלל, שיש מינים
כופרים בזה גם באפשרותה – אף שמודים דכל הבריאה
היא בדבר ה' מאין ליש, כדמוכח מהתשובה שם.
ומבוארת שיטתם במק"א דס"ל שהבריאה היתה בדרך
השתלשלות עו"ע, שכל עלול פועל שינוי בהעילה, ולכן
אי אפשר לומר שמלוכש ומשגיח גם בעולמות השפלים
– שזהו השפלה, וגם יפעול ריבוי, ולכן לדעתם עכצ"ל
עזב ה' את הארץ, והוא רק אלקה דאלקיא. ומטעם זה
גופא כופרים באפשריות ענין הנסים³. ותשובתם –
דאדרבא מוכרח לומר דכל המהוה עומד תמיד בדבר
המתהוה, וא"כ נמצא הוא תמיד גם בעולמות
התחתונים⁴.

(לקו"ט ח"א ע' 278)

ההבדל הגדול שבין . . יש מיש . . למעשה
שמים וארץ שהוא יש מאין וכו': ההוכחה השכלית
שענין בריאת יש מאין מחייב שכח הפועל צריך להיות
בהנפעל תמיד להוותו מאין ליש – היא ע"פ כללי השכל
שנבראו ע"י הקב"ה, וכיון שהוא ית' אינו מוגדר בכללי
השכל, הרי ההוכחות דשכל אינם ראיות באיזה אופן
היתה הבריאה, כיון שהי' יכול לברוא את העולם באופן

1) לקו"ט שה"ש ד"ה ששים המה הב' ס"ב (מ, ד). 2) תו"א רד"ה
ארדה נא (יד, ד). 3) תו"א ד"ה ואלה שמות (מ, ב). 4) ועי' פלח הרמון
לר"ה פאריטשער רד"ה ארדה נא ס"ב בזה (מה, ב ואילך).
5) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ח. הובא בס' החקירה להצ"צ לד, ב.
ס"ה תרע"ח ע' תכ. ועוד.

שהולך – וכחומה (ע"ד שמות יד' כא', טו' ח').
ונגרים (ע"ד ש"ב יד' יד' ועוד).
שהטבע הזה (קאי א"וטבעם" שלפ"ז ו"שטבע" שלאח"ז. לעיין

שהולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה ויבקעו המים ונצבו כמו נד וכחומה ואילו הפסיק ה' את הרוח כרגע היו המים חוזרים וניגרים במורד כדרכם ומטבעם ולא כמו כחומה בלי ספק אף שהטבע הזה במים גם כן נברא ומחודש יש מאין שהרי חומת אבנים נצבת

בפלח הרמון פ' וירא נב: שלכאורה משמע לא כן).

לקוטי פירושים

אחר לגמרי, ולהיותו "נמנע הנמנעות"⁵, ביכלתו להמציא הנמצאים באופן כזה שלאחרי שנמצאו לא יהיו צריכים אליו. אלא שבנוגע לענין ההתהוות יש מקור בתורה, וכן קיבל אדמו"ר הזקן מרבותיו, שהתהוות היא בכל רגע מחדש.

(סו"ש תנש"א ח"ב ע' 605 הערה 69. ע' 653 הערה 48)

והוא פלא גדול יותר מקריעת ים סוף

וכו': אין זה מכוון להמינים הכופרים בהשגחה פרטית ובאותות ומופתי התורה – שהרי אומרים להד"ם – כי אם זהו מעין מאמר המוסגר, המבאר אליבא דאמת איך שזהו פלא גדול וכו'.

כן בזה מסולקת קושיא עצומה לכאורה, ודוקא אצל המאמינים דאין לדמות מעשה ה' עושה שמים וארץ למעשה אנוש כו' – דלכאורה אפ"ל שלכן מעשיו עצמאים לגמרי אחרי שבראם, אלא שקריעת ים סוף שהולך ה' כו', מוכיחה שאינו כן.

(שיעורים בספר התניא ע' 772 בהערה)

מ"ש כאן שענין הבריאה הוא פלא גדול יותר מקריעת ים סוף – פשוט שאינו בסתירה למארו"ל "קשה כו' כקריעת ים סוף"⁶, משא"כ הבריאה, שלא בעמל כו' נברא העולם?

(מלקו"ש חכ"ו ע' 234 הערה 40)

שהולך . . כל הלילה . . ואילו הפסיק ה' את הרוח כרגע היו המים חוזרים כו': מה שהזקק אדמו"ר הזקן להוכיח מזה שהולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה, שאילו הפסיק ה' את הרוח כרגע (בלילה) היו המים חוזרים כו', ולא הוכיח זה ממה שכן ה' בפועל, שלאחרי שנפסק הרוח שב הים לאיתנו – כי, מ"וישב הים"⁸ אין רא"י כ"כ, דאפשר לומר (אילולי הדיוק ד"לאיתנו"⁸) שזה ה' ע"י פעולה (נס), ולא שהחידוש נתבטל ממילא.

(לקו"ש ח"ו ע' 90 הערה 26)

ונצבו כמו נד וכחומה: וי"ל שחידוש גדול ישנו בזה. ובהקדים:

לכאורה קשה, דבתרגום, פירוש רש"י ועוד עה"פ, פירשו "כמו נד, כחומה", ועפ"ז: (א) יתור בלשון הוא לומר "כמו נד וכחומה", (ב) וא"ו ד"וכחומה" – מאי מוסיף, (ג) תיכף לאח"ז אומר "ולא כמו כחומה", ואינו מזכיר "נד". ויש לפרש דכוונת אדמו"ר הזקן להדגיש (בפירוש הכתובים) שזהו ב' ענינים: בתחילה נצבו כמו נד (ציבור וכינוס – ראה פרש"י – שרק בזה ה' השינוי, אבל היו "נוזלים", ע"ד מים בכלי), ואח"כ – גם כחומה (שאינן זקוקה לכלי).

6 סוטה ב, א. פסחים ק"ה, א. זח"ב קע, ב. 7 ב"ר פ"ג, ב. 8 בשלח יד, כו. 9 שם טו, ה.

וכ"ש וק"ו (י"ל ב' הלשונות – ע"ל פ"א – דבקי"ס מצד הנס שבו קאמר "וכ"ש" ומצד נגיעת הטבע שבו – הרוח קדים – קאמר "וק"ו"). **ישוּב הנברא**

מעצמה בלי רוח רק שטבע המים אינו כן וכ"ש וק"ו בבריאת יש מאין שהיא למעלה מהטבע והפלא ופלא יותר מקריעת ים סוף עאכ"ו שבהסתלקו' כח הבורא מן הנברא ה"ו ישוב הנברא לאין ואפס ממש אלא צריך להיות כח הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימו והן הן בחי' אותיות הדבור מעשרה מאמרות שבהם נבראו

(פרדס ש"ו פ"ח. תומר דבורה פ"א. ע"ח עקודים פ"ז).

לקוטי פירושים

ועפ"ז יומתק ההמשך: "ואילו כו' היו המים חוזרים וניגרים (ביטול ה"נד נוזלים", ופשיטא שהי' בטל השינוי שלאח"ז) ולא קמו כחומה (שינוי גדול יותר, ולכן זה הוא) בלי ספק".
ונוגע פירוש הכתוב בזה לתוכן המבואר כאן – דגם הסדר דקריעת ים סוף הי' באופן "טבעי" מדרגא לדרגא, משא"כ בריאת יש מאין.

(לקו"ש שם הנה"כ 27)

ואילו הפסיק ה' את הרוח כרגע וכו': משמעות הביאור כאן – כדעת המפרשים¹⁰ שהרוח קדים עזה פעלה הבקיעה וכו', ולא כדעת הרמב"ן שיד ה' עשתה זאת, ומה שהוצרך להיות הרוח הוא בכדי להטעות המצריים שיחשבו שהרוח שם הים לחרבה (וקושיית הרמב"ן שאין הרוח בוקעת הים לגזרים – מתורצת במ"ש "רוח קדים עזה").
ומה שמוכיח מ"ואילו הפסיק כו' היו המים

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים

וכ"ש וק"ו: יש לבאר ב' הלשונות (עיין לעיל פ"א בהערה ד"ה וכ"ש וק"ו⁶) – דבקריעת ים סוף, מצד הנס שבו, קאמר (ביחס לבריאת יש מאין) רק "וכ"ש" (שהוא קל יותר מ"ק"ו), ומצד נגיעת הטבע שבו – הרוח קדים – קאמר "וק"ו".
ישוּב הנברא: פרדס שער ו' פ"ח. תומר דבורה פ"א. ע"ח שער העקודים פ"ז.

6 לעיל ע' כה. 7 בפרדס שם: "אחר שהוא היה אותם והמציאם מן האין יוכרח . . . שהוא ממציאם ומהוים בכל עת ובכל רגע ובכל שעה . . . ואם ח"ו יעלה על הדעת הסתלקות שפעו מהם כרגע יספו ואינם אלא מחודשים וכו'". בתומר דבורה שם: "אין רגע שלא יהי' האדם נזון ומתקיים מכח עליון השופע עליו . . . שפע קיומו ותנועת אבריו . . . בכחו ברגע כמימרא ליבש ידיו ורגליו . . . להחזיר הכח הנשפע ההוא כו'". ובע"ח שם: "לעולם השגחת השפעת המאציל בנאצלים אינה נפסקת אפי' רגע א' . . . השגחת הארה עליונה המוכרחת להחיות התחוננים די ספוקם אינה נפסקת כלל".

חוזרים כו' שכן הוא גם בבריאת שמים וארץ "שבהסתלקות כח הבורא מן הנברא ח"ו ישוב הנברא לאין ואפס ממש" – כי גם להפירוש שהבקיעה היתה ע"י הרוח, הרוח פעל שינוי בטבע המים, שיהיו "כחומת אבנים".
ועפ"ז מובן (בפשטות) מה שמוסיף אדמו"ר הזקן "וכחומה" "ולא קמו כחומה" – כי מזה ש"היו המים חוזרים וניגרים" לבד, היינו השינוי ד"כמו נד נוזלים" (כנ"ל), אין הוכחה לבריאת שמים וארץ שהגם שנעשו למציאות בכל זאת בהסתלקות כח הבורא יהיו הנבראים אין ואפס ממש. [ולהעיר משקו"ט הידועה בפירוש "שהטבע הזה במים" – שניצב או שניגרי¹¹].

(מלקו"ש שם הנה"כ 28)

אף שהטבע הזה במים הוא גם כן נברא ומחודש יש מאין: ע"ד שאלתו אם יש להגיה "אינו כ"כ נברא ומחודש" – הנה לדעתי אא"ל כן, כיון שכנ"ל ("גם כן") הוא בכל הדפוסים שראיתי, וכן הוא באגה"ק סי' כ"ה. והפירוש בדברי רבינו הזקן לדעתי הוא – שמגדיל הק"ו מקרי"ס לבריאת יש מאין באמרו שטבע המים להיות נגרים במורד הוא נברא ומחודש יש מאין (לאחר שכבר נבראו) בהמים, ואינו הכרוזי בכל הנמצאים – ע"ד טבע כל הנמצאים שתופסים מקום וכיו"ב. ומביא רא"י על זה – שהרי ישנם נבראים שהם נצבים מעצמם בלי רוח, וכמו חומת אבנים. ומזה ק"ו – שאם בשידוד טבע שני בכל זה ע"י שהוא כבר נברא ומחודש צ"ל דבר המשדד טבע זה בתמידות, עאכ"ו כ בהנוגע לענין שהוא נברא ומחודש בטבע הראשון, וק"ל. ולהעיר ג"כ מפלח הרמון להרה"צ כו' ר' הלל מפאריש¹² שפירש באופן אחר קצת.

(אגרות קודש ח"י ע' קנו ואי"ט)

ועז"נ (נחמ"י ט' ו'). א"ת – מהוה (אולי מדברי אדה"ז הוא. בפרד"ס ש"ו פ"ח: ואתה מחי' את כולם ופי' רז"ל ואתה מהוה את כולם עיי"ש ועד"ז בר"ח קדושה ספ"ז). ה' מוצאות הפה () . שא"ל דמות הגוף (נזכר בתחלת לקו"ת לג"פ). מקרא מלא כו' (ל' הש"ס פסחים יד.). כמ"ש (ש"ב כג' ב'). הנבואה () . כדכתיב (תילים לג' ו'). משא"כ השגת כו' (להעיר מאגה"ק יט'. ועייג"כ בענין הנבואה לקמן פ"ה אגה"ק כה'. קו"א ד').

ועז"נ נאמר ואתה מחיה את כולם אל תקרי מחיה אלא מהוה דהיינו יש מאין ואתה הן בחי' האותיות מאל"ף ועד תי"ז והה"א היא ה' מוצאות הפה מקור האותיות ואף שאין לו דמות הגוף הרי מקרא מלא דבר הכתוב וידבר ה' ויאמר ה' והיא בחי' התגלות הכ"ב אותיות עליונות לנביאי' ומתלבשות בשכלם והשגתם במראה הנבואה וגם במחשבתם ודיבורם כמ"ש רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני וכמ"ש האר"י ז"ל (בשער הנבואה) וכעין זה היא התלבשות האותיות בברואים כדכתיב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם רק שהיא ע"י השתלשלות רבות ועצמות עד שיוודות לעשיה גופנית משא"כ השגת הנביאי' היא באצילו' המתלבשת בעולם הבריאה;

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים ועז"נ: נחמ"י ט' ו'. אל תקרי – מהוה: אולי מדברי אדמו"ר הזקן הוא. בפרד"ס שער ו' פ"ח: "ואתה מחי' את כולם ופי' רז"ל ואתה מהוה את כולם", עיי"ש. ועד"ז בר"ח שער הקדושה ספ"ז: "כדפירשו רז"ל ואתה מחי' ואתה מהוה"⁸. ה' מוצאות הפה: שאין לו דמות הגוף: נזכר בתחלת לקו"ת לג"פ.⁹ מקרא מלא כו': לשון הש"ס – פסחים יד, א. כמ"ש: שמואל-ב כג' ב'. הנבואה: כדכתיב: תילים לג' ו'. משא"כ השגת כו': להעיר מאגה"ק סי"ט. ועיין ג"כ בענין הנבואה – לקמן פ"ה. אגה"ק סכ"ה. קו"א ס"ד.

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים ועז"נ: נחמ"י ט' ו'. אל תקרי – מהוה: אולי מדברי אדמו"ר הזקן הוא. בפרד"ס שער ו' פ"ח: "ואתה מחי' את כולם ופי' רז"ל ואתה מהוה את כולם", עיי"ש. ועד"ז בר"ח שער הקדושה ספ"ז: "כדפירשו רז"ל ואתה מחי' ואתה מהוה"⁸. ה' מוצאות הפה: שאין לו דמות הגוף: נזכר בתחלת לקו"ת לג"פ.⁹ מקרא מלא כו': לשון הש"ס – פסחים יד, א. כמ"ש: שמואל-ב כג' ב'. הנבואה: כדכתיב: תילים לג' ו'. משא"כ השגת כו': להעיר מאגה"ק סי"ט. ועיין ג"כ בענין הנבואה – לקמן פ"ה. אגה"ק סכ"ה. קו"א ס"ד.

8) ובמק"א (אגרות-קודש חכ"ג ע' לח) מוסיף רבינו: של"ה ש' האותיות (מח, ב, ע, א). 9) נדפס לאח"ז באוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכג, סע"א ואילך.

8) ובמק"א (אגרות-קודש חכ"ג ע' לח) מוסיף רבינו: של"ה ש' האותיות (מח, ב, ע, א). 9) נדפס לאח"ז באוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכג, סע"א ואילך.

8) ובמק"א (אגרות-קודש חכ"ג ע' לח) מוסיף רבינו: של"ה ש' האותיות (מח, ב, ע, א). 9) נדפס לאח"ז באוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכג, סע"א ואילך.

13) ובפלת הרמון (שבהערה הקודמת) – מפרש באו"א. 14) סה"מ תשי"א ע' 290 ואילך. 15) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"י. פיה"מ סנהדרין ר"פ חלק היסוד הו'. מר"ג ח"ב פל"ה.

לקוטי פירושים
כוונת אדה"ז (בפשוטות¹³) ב"הטבע הזה", היא – למ"ש לפנ"ז שם "וניגרים כמורד כדרכם וטבעם", ועל טבע זה הוא אומר שהוא "נברא ומחודש יש מאין", היינו, בריאה נוספת על בריאת המים עצמם (שלכן, מצד עצם מהות המים אינו מושלל שיהיו נצבים כחומה, מכיון שהטבע מה שהם ניגרים (היפך נצבים כחומה) הוא דבר נוסף עליהם, ובמילא, הפלא שבקיי"ס אינו כהפלא שבהבריאה יש מאין). ולהעיר מד"ה נתת ליראיך תרצ"ג פ"ב ואילך¹⁴.

(לקו"ש ח"ז ע' 189 הערה 10)

ומתלבשות בשכלם והשגתם במראה הנבואה וגם במחשבתם ודיבורם: אף שעיקר ענין זה הוא במשה, שמדריגת נבואתו היא למעלה מכל הנביאים¹⁵.

(לקו"ש ח"ז ע' 94 הערה 57)

להעיר מתו"ח בא קמ, ב ואילך.

(לקו"ש ח"ז ע' 184 הערה 56)

להעיר שענין זה – אופן גילוי הנבואה לנביאים, שזהו יסוד בדת, בהמשך להיסודות (ועיקרים) אודות מציאות השם ופעולתו בעולם – הובא בהמשך להמבואר לפנ"ז שצריך להיות כח הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימו.

(מזקור"ש חכ"ג ע' 91 הערה 80)